

міння мотивувати персонал на послідовну реалізацію антикризових програм. Потенційний клієнт банку щоденно повинен переконуватися, що дана фінансово-кредитна установа зберегла ліквідність, що вона розширює свою діяльність. Таке переконання він повинен отримати від персоналу банку, який для клієнта повинен предстати як фаховий консультант, що пропонує найкращі умови для депозитного вкладу та найнадійніші умови отримання необхідного кредиту. Реалізація мотиваційного механізму банківської діяльності повинна в часі кризи посилювати конкурентні позиції банку, формувати таку якість реалізації банківських продуктів і послуг, яка відповідала б запитам клієнтів.

Література

1. Довгань Ж. Фінансова стійкість банківських установ у період економічної кризи // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 4 (158). – С. 20-26.
2. Дзюблюк О. Грошово-кредитна політика в період кризових явищ на світових фінансових ринках // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 5 (159). – С. 20-30.
3. **Небезпечний розвиток** / Газета 24, 03.07.2007. – № 75.
4. **Fitch прогнозує зміни** / Львівська газета, 03.07.2007. – № 111.
5. **А грошей не повертають** / Експрес, 3-4.07.2007. – № 93.
6. **Иноземцев В.Л.** Наука, личность и общество в постиндустриальной действительности // Российский химический журнал. – 1999. – Т. XLIII, № 6. – С. 13-32.
7. **Основні показники**, що характеризують стан грошово-кредитного ринку (за оперативними даними). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>.

УДК 330.341

Доц. І.І. Дідович, канд. екон. наук;
аспір. І.Я. Фабін – НЛТУ України, м. Львів

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ТА РЕГІОНУ

Представлено економіко-історичну еволюцію поняття "безпека". Також розглянуто завдання, цілі економічної безпеки та загрози їй як у межах держави, так і окремого регіону. Встановлено, що важливими показниками безпеки держави та регіону є: структура внутрішнього валового продукту (ВВП), обсяг і темпи розвитку промисловості, обсяг і динаміка інвестицій; природно-ресурсний виробничий і науково-технічний потенціали країни; ефективність використання ресурсів; конкурентоспроможність економіки на внутрішньому та зовнішньому ринках; темпи інфляції; рівень безробіття; якість життя: ВВП на душу населення, ступінь диференціації доходів, забезпеченість населення матеріальними благами й послугами; дефіцит бюджету та державного боргу; енергетична залежність; інтегрованість у світову економіку.

Ключові слова: безпека, економічна безпека, держава, регіон.

Assoc. prof. I.I. Didovych; post-graduate I.Ya. Fabin – NUFWT of Ukraine, L'viv

Economic safety forming of state and region

Economic-historical evolution of notion "safety" is presented in this article. Also tasks, aims, threats of economic safety of both state and separate region are represented. It is set that the important indexes of safety of the state and region is: structure of internal gross product (GDP), volume and rates of development of industry, volume and dynamics of investments; naturally resource production and scientific and technical potentials of country; efficiency of the use of resources; a competitiveness of economy is on internal and external markets; inflation rates; unemployment rate; quality of life: GDP per capita, degree of diffe-

rentiation of profits, material well-being of population material welfares and services; deficit of budget and national debt; power dependence; integrating is in a world economy.

Keywords: safety, economic safety, state, region.

Багатовіковий розвиток соціально-економічної думки свідчить про те, що проблема безпеки ще в давні часи була дуже важливою в будь-якій соціальній структурі, починаючи з індивідууму. Так, в античній філософії постає проблема взаємозв'язку безпеки з господарськими та політичними відносинами. Безпеку трактували як захист держави та її громадян від різноманітних небезпек [5].

На підставі аналізу теоретичних постулатів, обґрунтованих у літературі, зобразимо економіко-історичну еволюцію поняття "безпека" (рис. 1), яке демонструє, що з самого початку виникнення цей термін, як керована категорія належить до сфери державного управління. Становлення економічної безпеки України розпочалося ще у складі колишнього СРСР. Її окремо не визначали у концептуальних, законодавчих та програмних документах. Проте вона реалізувалась завдяки розвитку економічного потенціалу країни загалом, через проведення централізованої планової державної політики.

Рис. 1. Економіко-історична еволюція поняття "безпека" [3]

Економічна безпека – це такий стан національної економіки, за якого забезпечуються захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави. Під життєво важливими інтересами у цьому контексті розуміють сукупність потреб, які забезпечують існування і прогресивний розвиток особистості, суспільства, держави.

Основними завданнями економічної безпеки є: забезпечення пропорційного та безперервного економічного зростання, приборкання інфляції та безробіття, формування ефективної структури економіки та розвинутого ринку цінних паперів, скорочення дефіциту бюджету та державного боргу, забезпечення соціального захисту та підвищення якості життя населення, підтримка стійкості національної валюти тощо [4]. Економічна безпека є динамічною категорією, що перебуває в постійному русі і видозмінюється під дією величезного числа соціально-економічних, політичних і навіть соціокультурних чинників [2].

У системі економічної безпеки визначальну роль відіграють національні економічні інтереси, їхні пріоритети. Для визначення національних економічних інтересів потрібні: аналіз поточного стану економіки та виявлення тенденцій розвитку; моделювання і прогнозування соціально-економічного розвитку; коригування заходів державного регулювання з метою досягнення бажаних цілей. У зазначених діях особливо важливим є розроблення системи економічних показників, які б надавали кількісну оцінку соціально-економічного розвитку країни.

До найпріоритетніших економічних інтересів належать: створення самодостатньої соціально зорієнтованої економіки; збереження та розвиток інтелектуального та науково-технічного потенціалу; забезпечення економічно безпечних умов життєдіяльності суспільства; побудова рівноправних і взаємовигідних економічних відносин з іншими державами [4].

Для подолання можливих сепаратистських тенденцій і забезпечення єдності у вирішенні зазначених завдань потрібно розробити стратегію раціонального сполучення інтересів держави й регіонів. Вона повинна базуватися на обмеженні ролі центральних органів в економічних процесах регіонального і місцевого рівня та зосередженні їхніх зусиль на створенні й підтримці ринкових механізмів, проведенні єдиної економічної політики.

До пріоритетних завдань регіональної політики в області економічної безпеки варто віднести:

- реорганізацію економіки регіонів з урахуванням переваг галузей спеціалізації;
- відновлення і раціональне використання власних джерел розвитку агропромислових регіонів;
- подолання депресивного стану в регіонах з екстремальними умовами, створення умов для відродження нечисленних народів;
- формування територіально-виробничих комплексів нового типу, зорієнтованих на виробництво й реалізацію продукції, що відповідає вимогам ринку, за рахунок нецентралізованих інвестицій;
- розвиток міжрегіональних інфраструктурних систем (транспорт, зв'язку, інформатики) [4].

Загрозами економічній безпеці країни є сукупність умов і чинників, які створюють небезпеку життєво важливим інтересам особистості, суспільству, державі, ускладнюють або унеможлиблюють реалізацію національних економічних інтересів. Вирізняють внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці країни. Основними внутрішніми загрозами варто вважати:

- у науково-технічній сфері: руйнування науково-технічного потенціалу, згорання науково-технічних розроблень, скорочення потенціалу фундаментальної науки, невизначеність державної науково-технічної політики, вплив наукових кадрів за кордон або в іншу сферу діяльності;
- в економічній сфері: скорочення обсягів виробництва у провідних галузях, розрив господарських зв'язків, монополізація економіки, криміналізація бізнесу, наявність структурних диспропорцій, великий внутрішній борг, високий рівень зношеності основних фондів, енергетична залежність, енергетична криза, низький рівень продуктивності праці та інвестиційної діяльності, високий рівень інфляції та безробіття, зростання "тіньової" економіки, низький платоспроможний попит населення, цінові диспропорції між промисловістю та сільським господарством, загроза втрати продовольчої незалежності країни, масове ухиляння від сплати податків;
- у соціальній сфері: поглиблення диференціації доходів, бідність, погіршення структури харчування, зменшення доступності освіти та медичних послуг, погіршення якості життя, соціальна незахищеність значних верств населення, зниження народжуваності, зростання смертності, неконтрольовані міграційні процеси.

До зовнішніх загроз економічній безпеці країни належать:

- економічна залежність від імпорту, від'ємне зовнішньоторговельне сальдо, нераціональна структура експорту – надмірний вивіз сировинних ресурсів;
- втрата позицій на зовнішніх ринках;
- зростання зовнішньої заборгованості, нераціональне використання іноземних кредитів;
- неконтрольований вплив валютних ресурсів за кордон, розміщення їх у зарубіжних банках [4].

Серед загроз економічній безпеці найвпливовішими на регіональному рівні є соціальна, економічна, екологічна та науково-технологічна сфери. Оскільки демографія є підґрунтям соціуму, а соціальна сфера нерозривна з економічною, то загрози в них мають подвійний характер. З огляду на те, що на регіональному рівні проблеми у соціальній сфері тісно пов'язані з економічними можливостями і, навпаки, головною метою економічного розвитку регіону є підвищення рівня соціальної захищеності та добробуту населення, і економічне піднесення є підґрунтям для соціальної стабільності, вважаємо за доцільне економічний, соціальний та демографічний чинники економічної безпеки регіону розглядати сукупно і надалі визначати їх як комплексну соціально-економічну сферу регіональної безпеки. Основними напрямками, що потребують уваги, з огляду на концепцію сталого розвитку, є також соціальний, економічний та екологічний. З огляду на сучасні тенденції екологічної модернізації до цього переліку доцільно додати ще й науково-технологічну сферу. Саме вони й формують економічну безпеку регіону, що дає підставу стверджувати, що інтеграція засад сталого розвитку держави повинна починатися з регіонального рівня, оскільки сфери, що є важливими для цієї моделі, водночас є і основою економічної безпеки держави.

Внаслідок комплексного підходу до оцінки регіональних загроз, пропонується поділяти їх на дві категорії: чинники тиску і агресивні чинники. Чинники тиску – це чинники, що мають екзогенний характер, їх дія поширюється на всі або декілька регіонів країни, і їхньому негативному впливу ре-

гіон не в змозі протистояти самотійно. Агресивні чинники – це чинники, що мають ендегенний характер, їхній негативний вплив поширюється тільки на певний територіальний комплекс, і їх відхилення можна контролювати на регіональному рівні. На підставі викладеного, зазначимо, що ці складники мають різну значимість під час дослідження певного рівня економічної безпеки (рис. 2) [1].

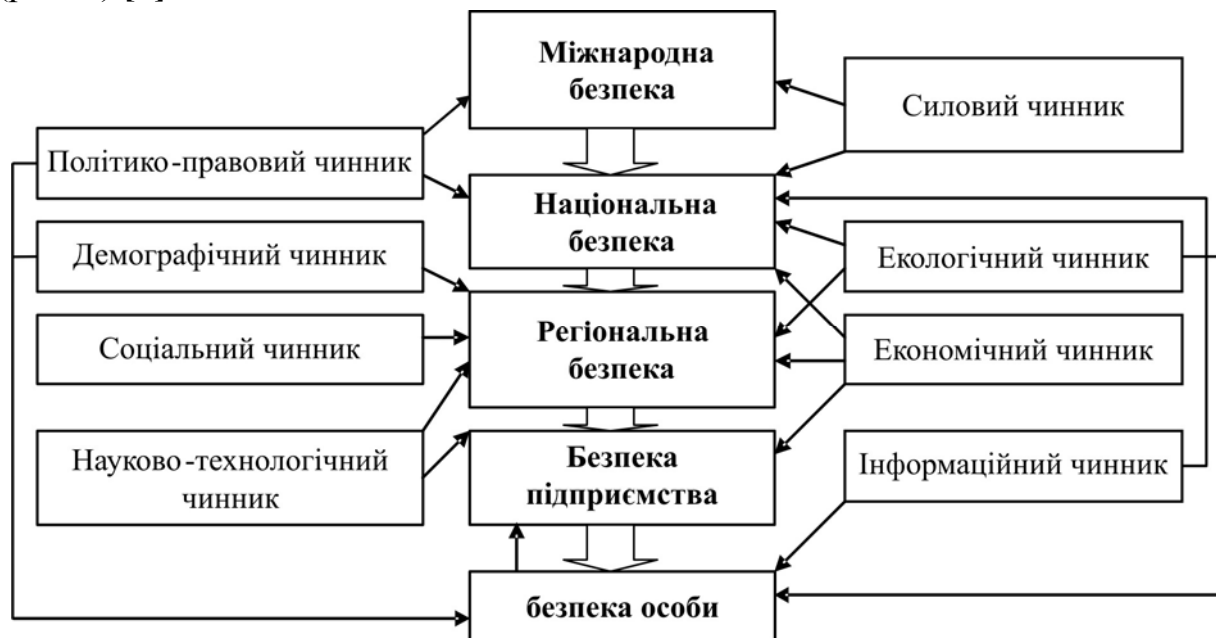

Рис. 2. Вплив чинників економічної безпеки на її рівні

Рисунок засвідчує, що під час дослідження глобальної безпеки мають значення силовий та інформаційний складники; національна безпека більше уваги приділяє політичному, соціальному та економічному чинникам; для регіональної безпеки мають чимале значення соціально-демографічний, економічний, науково-технологічний та екологічний складники; на безпеку підприємства впливають економічний, інформаційний, кадровий та правовий складники; безпека особи залежить від соціального, екологічного та правового чинників.

Тому, з метою чіткого визначення переліку чинників, що формують економічну безпеку регіону, введено в науковий обіг нову категорію "компоненти регіональної економічної безпеки", під якою потрібно розуміти комплекс взаємопов'язаних та взаємозалежних галузей людської діяльності, що формують сферу економічної безпеки регіону. Компонентами регіональної економічної безпеки регіону є соціально-економічна, екологічна та науково-технологічна сфери, оскільки ці напрямки діяльності є найважливішими для добробуту регіону [1].

Головною метою економічної безпеки є створення умов для стійкого, максимально ефективного функціонування всіх структурних компонентів економічної системи держави в цей час і забезпечення високого потенціалу розвитку і зростання в майбутньому. Процес створення таких умов ґрунтується насамперед на прагненні реалізувати національні інтереси в економічній сфері. Цілі економічної безпеки держави:

- забезпечення високої ефективності функціонування економічного механізму;

- забезпечення технологічної незалежності й досягнення високої конкурентоспроможності технологічного потенціалу;
- висока ефективність системи менеджменту на різних рівнях управління державою, оптимальність і ефективність його організаційної структури;
- забезпечення високого рівня кваліфікації трудових ресурсів і інтелектуального потенціалу, ефективність НДДКР;
- високий рівень екологічності роботи підприємств, мінімізація руйнівного впливу наслідків виробничої діяльності на стан навколишнього середовища;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності економічних суб'єктів;
- забезпечення захисту інформаційної сфери держави, комерційної таємниці й досягнення високого рівня інформаційного забезпечення;
- убезпечення економічних суб'єктів, їхнього капіталу, майна і комерційних інтересів.

Крім цього, кожна з цілей економічної безпеки має власну структуру підцілей, що зумовлюється функціональною доцільністю й особливостями економічної діяльності. Наведену вище систему цілей потрібно розглядати не просто як констатацію визначених завдань функціонування й розвитку. У контексті економічної безпеки потрібно для кожної мети розробити систему заходів, що дає змогу: здійснювати моніторинг процесу вирішення поставлених завдань; виробляти систему заходів адекватного реагування на зміни характеру задач і механізму їхнього вирішення [2].

Рівень економічної безпеки в кожний конкретний момент часу залежить від стану характеристик функціонування й розвитку економічної системи. Такий стан можна оцінити як у якісному, так і кількісному аспектах. Очевидно, що кількісна характеристика вимагає вироблення певних критеріїв оцінки стану. На думку фахівців основою такої критеріальної оцінки може слугувати відстеження стану ресурсного потенціалу економіки, можливостей його розвитку й рівня ефективності використання. Конкретного вираження ця оцінка набуває в системі макро- і мікроекономічних показників. Однак багатогранність проблеми економічної безпеки диктує потреба значно розширити спектр розглянутих параметрів, побудувати на базі критеріальної оцінки комплексну систему показників-індикаторів, що якомога повніше характеризують тенденції у зміні стану економічної безпеки [2].

Найважливішими показниками-індикаторами є: структура ВВП, обсяг і темпи розвитку промисловості, обсяг і динаміка інвестицій; природно-ресурсний виробничий і науково-технічний потенціали країни; ефективність використання ресурсів; конкурентоспроможність економіки на внутрішньому та зовнішньому ринках; темпи інфляції; рівень безробіття; якість життя: ВВП на душу населення, ступінь диференціації доходів, забезпеченість населення матеріальними благами й послугами; дефіцит бюджету та державного боргу; енергетична залежність; інтегрованість у світову економіку [4].

При цьому варто враховувати, що рівень економічної безпеки, а отже, і всі його показники-індикатори постійно змінюються. Тому основним завданням є визначення припустимого ступеня коливань значень індикаторів, виявлення таких граничних значень, недотримання яких здатне завдавати серйозних втрат економічній безпеці.

Порогові значення індикаторів економічної безпеки є кількісними параметрами, що окреслюють межу між безпечною й небезпечною зонами в різних сферах економіки. Тобто, порогові значення індикаторів економічної безпеки надають рівню безпеки кількісну визначеність, що уможливило формалізацію національних інтересів країни у сфері економіки [2].

Але, безумовно, на кожному рівні один і той самий чинник матиме свої особливості, власні показники та межі. Зазначимо, що не всі показники, що використовуються в літературі для визначення рівня економічної безпеки держави та підприємства, доцільно і можливо розрахувати в регіональному розрізі, тому варто розробити чіткий перелік показників, що відображають стан економічної безпеки регіону [1].

Виходячи з цього, подальшого дослідження потребує формування конкретного переліку показників, які відображають сучасний стан економічної безпеки окремого регіону.

Література

1. **Економічна безпека** та сталий розвиток: взаємодія на регіональному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.01. [Електронний ресурс] / В.В. Кузьменко; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2007. – 20 с. – укр.
2. **Економічна політика** : навч. посібн. / О.О. Беляєв (кер. кол. авт.), А.С. Бебело, М.І. Діба та ін. – К. : Вид-во КНЕУ, 2004. – 287 с.
3. **Науково-методичні** основи створення механізму державного управління і регулювання системи безпеки підприємницької діяльності: регіональний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління: 25.00.02. [Електронний ресурс] / Т.М. Гладченко; Донец. держ. акад. упр. – Донецьк, 2004. – 19 с. – укр.
4. **Пухтасвич Г.О.** Аналіз національної економіки : навч.-метод. посібн. [для самост. вивч. дисц.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2003. – 148 с.
5. **Экономическая безопасность** России: Общий курс : учебник / под ред. В.К. Сенчагова. – 2-е изд. – М. : Изд-во "Дело", 2005. – 896 с.

УДК 631.115

*Аспір. О.Р. Жидяк – Львівський НУ
ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького*

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Розглянуто розвиток організаційно-правових форм господарювання, від яких залежить рівень економічного розвитку галузей сільського господарства. Встановлено, що передумовою підвищення ефективності різних організаційно-правових форм господарювання в сільському господарстві є широкий розвиток системи сільськогосподарського дорадництва. Водночас в умовах реалізації в Україні об'єктивно потрібного напрямку розвитку сільського господарства через відновлення великих організаційно-правових форм господарювання, дорадництво може мати лише допоміжне значення, оскільки у цьому випадку відродиться потреба в наявності для кожного великого підприємства власних висококваліфікованих фахівців із спеціальною вищою освітою, більше зацікавлених у підвищенні ефективності функціонування свого підприємства.

Ключові слова: підприємництво, ефективність, організаційно-правова форма, сільське господарство.